

YAYININ ZAYIF NOKTASI: YAZAR SIRALAMASI

Atilla Soran, Oya Andacoglu

Magee-Womens Hospital of UPMC, Surgical Oncology, Pittsburgh, PA, ABD

Meslek örgütleri, bilimsel görevleri gereği hem prospektif hem de retrospektif çalışmaları başlatma konusunda sorumluluk üstlenmektedir. Akademik ve profesyonel gelişim açısından yayına daha fazla ihtiyaç duyan öğretim görevlileri ya da araştırmacıların artan taleplerine paralel olarak retrospektif çalışma sayısında da artış gözlenmektedir. Ancak yazar sıralamasına yönelik evrensel veya ulusal çapta kabul görmüş bir kılavuz bulunmamaktadır. Bu yazımızda güncel bir konu olan bio-medikal alanda makale yazımı ve yayını için yazar sıralaması konusundaki gereklilikleri özetlemeyi amaçladık.

Yayının zayıf noktası: yazar sıralaması

Akademik hekimlerin çalıştıkları kuruma hizmet anlamında yoğun olarak klinisyenlik uygulamaları yapmaları gerekliliğinin yanı sıra yıllık performanslarının değerlendirilmesi ve akademik yükselmeleri, büyük oranda yaptıkları yayın ve sağladıkları araştırma fonu sayısı ile ölçülen "üretkenliklerine" bağlıdır. Ancak günümüz koşullarında yazar olma konusu (daha çok yayına sahip olmak), bilimsel yazının içeriğinin önüne geçmiştir ve bu durum yazın konusunda esas teşkil etmektedir (1). Pek çok kurum ve kuruluş yazar olma konusunda kendi tanımlamalarını yapmakta; ancak evrensel olarak kabul görmüş bir kural ya da uygulama mevcut değildir.

Yazarlık konusunda en çok referans alınan tanımlar "International Committee of Medical Journal Editors [ICMJE]" (2) (Uluslararası Tıbbi Yayın Editörleri Komitesi) tarafından yapılmıştır:

- Bilimsel bir makalede yazar tanımı řu kriterlere göre yapılmalıdır:
 - 1- Çalışmanın oluşumu ya da gelişiminde; veri elde edilmesinde, analizinde ya da yorumlanmasında gerçek anlamda düşünsel katkıda bulunulması
 - 2- Taslağın hazırlanması ya da bilimsel içeriğe yönelik önemli düşünsel değişiklikler/katkılar yapılması
 - 3- Yazının yayınlanacak son şeklinin onaylanması
- Yazarlar her 3 kriteri karşımalıdır.
- 3 kriteri karşılayan her kişi yazar olmalıdır.
- Yazıya sadece laboratuvar ya da bölüm olarak lojistik destek verilmesi, parasal kaynak sağlanması, teknik yardım, danışmanlık yapılması, veri toplanması ya da hasta bilgilerine ulaşımın sağlanması konusunda katkıda bulunanlar yazar olarak tanımlanmamalıdır (2,3).

500'ün üzerinde bio-medikal derginin yazarlık konusunda bu tanımları benimsemesine rağmen fikir ayrılığı ve tartışma mevcuttur. Yazının bilimsel bütünlüğü ve doğruluğu konusunda tüm yazarlar sorumluluk paylaşmayı, bir araştırma prensibi haline getirmediği sürece bu konu-

da bir düzenleme yürürlüğe koymak, sanılandan uzun zaman alacaktır. Paylaşılan sorumluluk, sonradan kötüye kullanım sonucu gündeme gelebilecek olası ceza ve yaptırımları üstlenmeyi de kapsamaktadır (3). Bu noktalar, ne yazık ki yayın konusundaki tartışmalarda hep daha öncelikli tutulan yazar olmanın "yararları" kadar vurgulanmamaktadır.

Yazar sıralaması

Önde gelen çoğu saygın kurum ve kuruluş, gerçekte yüksek oranda tercih edilen ancak öneri düzeyini aşmayan kendi yazarlık kılavuzlarını oluşturmaktadır. Dergilerin kendi yazarlık kurallarının ise bu kılavuzlara göre önceliği olduğu da vurgulanmaktadır (2-4). Yazar sıralaması, disiplinler, araştırma grupları ve ülkeler arasında değişkenlik göstermektedir. Azalan katkı payına göre sıralama, taslağın yazım ya da araştırmanın yürütülmesinde öncelikli rol alan kişinin ilk isim olması, en tecrübeli^s yazarın son isim olması, alfabetik ya da rastgele sıralama gibi sıralama tipleri mevcuttur. Verilen bir sıralamaya belli bir önem atfedilse de sıralamanın genel kabul görmüş bir önemi yoktur (4). İlk ismin yazı için en "önemli" kişisi olan düşünsel yaratıcısı -fikir sahibi- olması konusunda geleneksel bir uzlaşma vardır. Ancak çoğu kurumda akademik ve mesleki gelişimi için yayına daha çok ihtiyacı olan öğretim görevlileri ya da araştırmacılar birinci isim olmaktadır (5). En tecrübeli/kıdemli yazar^s ise ikinci ya da son isim olmaktadır. Enstitü halini almış randomize klinik çalışma yapan bazı kuruluşlar (ör. *National Surgical Adjuvant Breast and Bowel Project, NSABP*) şüpheye yer vermeyecek netlikte tanımlar kullanmaktadır. Çalışmayı fikir olarak ilk ortaya atan, tasarlayan kişi, o çalışmanın düşünsel yaratıcısı ve protokol başkanıdır. Çalışma protokülünün (taslak) genellikle istatistikçi ile birlikte kendisi bizzat yazmakla yükümlüdür. Bu nedenle protokol başkanı ilk isimdir ve başlangıç aşamasından yayına kadar olan süreçte çalışmanın tamamından sorumludur.

Araştırma yazısının 2 temel kavramı vardır: Düşünsel / kuramsal tarafı ve emek / iş tarafı (1). Bu zeminde yazarlığın kesin sınırları yoktur ancak sıralama konusundaki şüpheleri gidermek için yazarlık ve sıralama yazılı olarak tarif edilebilir ya da edilmelidir. Bir öneri de yazar sıralamasının araştırmaya başlamadan ya da yazım aşamasına gelinmeden önce, tüm yazarların dürüst ve diplomatik uzlaşması sonucunda oluşturulmasıdır (4). Bu yaklaşımda sorumluluk tüm yazarlara dağıtılmaktadır (2,4). Öte yandan;

- Belirli alanlarda uzmanlaşmanın giderek yaygınlaşması nedeniyle, disiplinler arası ortaklık kaçınılmazdır. Bunun sonucunda her yazar farklı alanlarda farklı derecede deneyim ve beceri sahibidir.

- Birincil ya da kıdemli yazar çalışmanın fikir sahibi o nedenle primer yürütücüsüdür. Tanım gereği, birincil yazar çalışma protokolünün hazırlanmasından, çalışma için gerekli uygulamalardan, ilgili disiplinlerle işbirliğinin sağlanmasından dolayısıyla tüm çalışmanın organizasyonundan sorumludur.
- Dergi editörleri doğal olarak yazarlık konusuna dahil olma konusunda istekli değillerdir. Yazarlık konusundaki dergi gereklilikleri daha güncel ve kapsamlı hale getirilse de, tüm çalışmanın sorumluluğunu üstlenecek "ilgili" bir yazar gerekliliği konusunda fikirbirliği mevcuttur.

Birincil yazar, çoğunlukla iletişim kurulacak yazar⁶, garantör, bazen de kıdemli yazar⁵ olarak da anılmaktadır. Bazı kılavuzlar birincil yazarın da tüm yazarlar tarafından çalışmanın başında saptanabileceğini yazsa da (2,6) bahsedeceğimiz özellik ve durumların; sorumlulukları üstlenecek, çalışmanın yürütülmesini sağlayacak indeks bir yazarı zorunlu kılması nedeniyle, bu pek de uygulanabilir bir öneri değildir;

- Çalışmanın tasarımının, yürütülmesinin ve organizasyon şemasının her projenin kendine has, dolayısıyla fikir sahibine ait olması gerekliliği
- Fikir aşamasından basıma kadar olan süreçte tüm çalışmanın sorumluluğunun üstlenilmesi
- Finansal destek bulunması
- Tüm yazarların gerekli yazarlık kriterlerini sağladığının güvencesinin verilmesi
- Çalışmaya olan katkıların ve yazar sıralamasının nasıl yapıldığının diğer yazarların onayı ile birlikte kısa ve öz olarak belirtilmesi (1,2)

Birincil yazar, çalışma türünden bağımsız olarak bu kavramların karşılığıdır. Diğer yazarların sıralaması ise çalışma boyunca kimin tam olarak ne yaptığını tanımlamayı hedefleyen "katkıların açıklanması" modeli ile detaylı olarak açıklanabilir (7). Tanımlar ortak bir dile dayanmalıdır

Kaynaklar

1. Mario Biagioli, Judith Crane, Pamela Derish, Mark Gruber, Drummond Rennie and Richard, CSE (Council Of Science Editors) Task Force On Authorship, Draft White Paper http://www.councilscienceeditors.org/services/atf_whitepaper.cfm
2. Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Ethical Considerations in the Conduct and Reporting of Research: Authorship and Contributorship, International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) http://www.icmje.org/ethical_1author.html
3. Suggested Authorship Guidelines, Prepared by the Scientific Integrity Committee: Elizabeth (Bets) Anderson, RN, DrPH, Salah Ayachi, PhD, PA-C, Eugene V. Boisauhin, MD, Gwendolyn V. Childs, PhD, Perry L. Fulcher, MD, Gregg S. Wilkinson, PhD, Phyllis Kritek, RN, PhD, FAAN, Satish Srivastava, PhD, Wayne Patterson, PhD, Walter J. Meyer, III, MD <http://research.utmb.edu/starline/integrity/guidelines.htm>,

(ör. Fikir sahibi ve tasarım, veri toplanması, analizi ve yorumlanması, önemli gözden geçirme⁴ kısımlarının kim tarafından yapıldığının ayrı ayrı yazılması). Çoğu dergi olmasa da JAMA, Nature, Academic Medicine, JACS gibi bazı önemli dergiler bu açıklamaları gerekli kılmakta ya da desteklemektedir. Bu şekildeki açıklamaların okuyucular, diğer araştırmacılar, finansal destek sağlayan kurumlar ya da hangi yazarın ne katkısı olduğunu öğrenmek isteyen herkes için şeffaflık sağlanmasından öte yazarlık sıralamasının gerekçesini de netleştireceği açıktır. Dolayısı ile yazarlık sıralaması, açıklama şekli ne olursa olsun, yazıya yapılan gerçek bilimsel katkı temelinde olmalıdır. Bir diğer nokta da akademik birimlerin, meslek kurumlarının ve fon sağlayan kurumların "neyin" önemli olduğu konusunda fikir birliğine varmaları gerekliliğidir (8). "Katkıda bulunan yazar", "danışman yazar" gibi belirsiz terimlerin anlamı ne olmalıdır? Ya da orta düzeyde yapılan katkılar bilimsel / akademik özgeçmişe eklenmeli midir? (8)

Sonuç

Yazarlık konusu iki taraflıdır; kalite yerine sayının önemli olduğu akademik yükselme ya da değerlendirme mekanizmaları değişmedikçe hiçbir kılavuz ya da düzenleme araştırmacıların isim listesine girme mücadelesini önlemeyecektir ve yazar sıralaması bir "sorum" olmaya devam edecektir. Üniversiteler, profesyonel meslek kurumları, eğitim örgütleri gibi yerel yetki mekanizmaları bu işin asıl muhataplarıdır. Ortak bir komisyon aracılığı ile ulusal yazar kılavuzları oluşturulmalıdır. Bu süreçte bilimsel yayın organlarının da "katkıların açıklanması" modelini bir gereklilik haline getirmesi, belirsizliklerin giderilmesine önemli katkı sağlayacaktır.

Not: Bu yazıdaki terimlerin çevirisi yazarların kişisel tercihidir; (*contributorship model; katkıların açıklanması modeli, †critical revision, önemli gözden geçirme, ‡senior author, kıdemli yazar / birincil yazar, §corresponding author iletişim kurulacak yazar). Bu çevirilerin kılavuz çalışmaları doğrultusunda değişebileceği öngörülmelidir.

Anahtar sözcükler: yazar sıralaması, yayın, kılavuz

4. Authorship Guidelines, Faculty Policies on Integrity in Science, Faculty of Medicine Harvard University, Adopted December 17, 1999 <http://www.hms.harvard.edu/integrity/authorship.html>
5. Peh W C G, Ng K H. Effective Medical Writing, Authorship and Acknowledgement Singapore Med J 2009; 50: 563. (PMID: 19551307)
6. Michigan State University Guidelines on Authorship, Adopted by the University Research Council, January 15, 1998 <http://rio.msu.edu/authorshipguidelines.htm>
7. CSE's (Council of Science Editors) White Paper on Promoting Integrity in Scientific Journal Publications, Roles and Responsibilities In Publishing http://www.councilscienceeditors.org/editorial_policies/whitepaper/2-2_authorship.cfm#2.2.4
8. Frank Davidoff, Report to the Council of Biology Editors (now Council of Science Editors) Who's the Author? Problems with Biomedical Authorship and Some Possible Solutions (From the Task Force on Authorship, February 2000)

İletişim

Atilla Soran
E-posta : asoran@upmc.edu